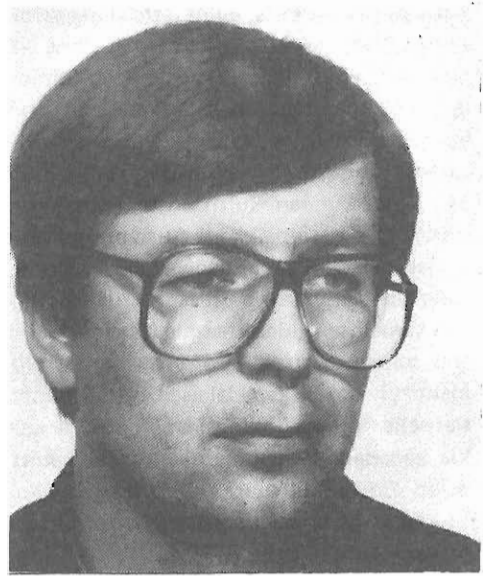

MULTICULTURALISM: KANADALAINEN TAPA EDISTÄÄ YHTEISKUNNAN INTEGRAATIOTA

YM Pekka Rissanen toimii vs. yliopettajana Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksella opetusalan työvoimaoppi. Talvikautena 1980-81 hän oleskeli Kanadassa, Prinssi Edwardin Saarella toimien mm. tutkijana paikallisen Multicultural Council'n käynnistämässä tutkimusprojektissa 'Multicultural Awareness on Prince Edward Island'. Projektin tuloksena on julkaistu lähteistössä mainittu projektin nimeä kantava raportti (1981) sekä Tampereen yliopiston sosiologian laitoksella sivulaudatur-tutkielmana raportti 'Multiculturalism-ajattelun heijastuksia Prinssi Edwardin Saarella (1983). Oheinen artikkeli on syntynyt näiden julkaisujen sivutuotteena.

Ajattelutavan elementit

Multiculturalism-ajattelun ja -politiikan (multiculturalism, multicultural policy) lähtökohtana on se tosiasia, että Kanada on etniseltä koostumukseltaan moniaineksinen kansakunta. Sen noin 24-miljoonaisesta väestöstä on 45 % englantia äidinkielenään puhuvia (englantilaista, skotlantilaista ja irlantilaisista alkuperää olevia), 29 % ranskalaista alkuperää olevia ja loput 27 % lukuisiin muihin etnisiin ja kielellisiin ryhmiin syntyperänsä puolesta kuuluvia (Canada Handbook 1979, 59). Multiculturalism-ajattelu tarkoittaa lyhyesti sitä, että kaikkien etnisten ja kielellisten ryhmien kulttuurin olemassaolon

oikeus tunnustetaan, eli Kanadan pääministerin, Pierre E. Trudeau'n sanoja lainaten:

"Indeed, we believe that cultural pluralism is the very essence of Canadian identity. Every ethnic group has the right to preserve and develop its own culture and values within the Canadian context. To say we have two official languages is not to say we have two official cultures, and no particular culture is more 'official' than another. A policy of multiculturalism must be a policy for all Canadians." (First annual report ... 1975, 4).

Multiculturalism-ajattelu on yritys tulkita kanadalaisittain uudella tavalla kulttuuriryh-

mien välisiä suhteita, eli ns. etnisiä suhteita¹. Lyhykäisestään esitettyä tämä merkitsee sitä, että Kanadan kansakunnan rakentuminen useiden, toisistaan merkittävästikin poikkeavien sosiaalis-kulttuuristen perinteiden varaan tunnustetaan positiivisena asiointilana. Yhteiskunnan kulttuurista heterogeenisuutta ei pidetä pelkkänä kustannustekijänä ja jatkuvien ikävyyksien syynä, vaan sen ajatellaan tarjoavan kestävä perustan Kanadan kansalliselle identiteetille (the foundation and source of strength of growing Canadian identity) sekä kanadalaisen yhteiskunnan sisäiselle integraatiolle. Tämän vuoksi kaikkia kanadalaisia halutaan kannustaa kehittämään omaa kulttuuriperintöään, etnokulttuuriaan, ja arvostamaan myös toisten vastaavaa. (esim. Kayfit 1976, 66).

Pääministeri Trudeau'n ajatuksiin edelleen tukeutuen multiculturalism-ajattelun ydin kuulostaisi seuraavalta:

"National Unity, if it is to mean anything in the deeply personal sense, must be founded on confidence in one's own individual identity; out of this can grow respect for that of others' and a willingness to share ideas, attitudes, and assumptions... The development of a composite Canadian culture, rich in variety, beauty and harmony, reflects the principle of 'unity in continuing diversity' and the democratic spirit of compromise inherent in the Canadian Confederation." (First annual report... 1975, 3-4).

Näillä sanoilla etnokulttuuristen ryhmien väliset ristiriidat haluttiin siirtää historiaan. Kanadan liittohallitus sitoutui esitetyn ohjelmajulistuksen edistäjäksi, syntyi 'the policy of multiculturalism', jonka velvoittamana liittohallitus lupautui antamaan

- taloudellista tukea kaikille kulttuurisille

¹ Etnisyyden sosiologinen tutkimus, josta tässäkin on tavallaan kysymys, voidaan kärkeästi jakaa yhteiskunnan etnisen koostumuksen ja etnisten suhteiden tutkimiseen. Syvämmisissä analyyseissä näitä etnisen rakenteen puolia joudutaan tarkastelemaan muiden yhteiskunnan rakenteellisten tekijöiden, kuten esim. luokkarakenteen, yhteydessä, eli joudutaan käyttämään ns. sosiaalis-kulttuurisesti pluralistisen yhteiskunnan mallia (ks. esim. Edelstein 1974, 45; Watson 1977, 45-47).

- ryhmille, jotka ovat osoittaneet kykyä kehittyä ja samalla myötävaikuttaneet Kanadan kulttuuriin sitä rikastuttavasti;
- taloudellista tukea henkilöille, jotta he voisivat voittaa heidän täysipainoista yhteiskunnalliseen elämään osallistumistaan vaikeuttavat esteet;
- taloudellista tukea maahanmuuttajille, jotta he voisivat opetella (ainakin yhden) Kanadan virallisista kielistä, sekä
- rohkaista vuorovaikutusta eri kulttuuristen ryhmien välillä Kanadan kansallisen yhtenäisyyden edistämiseksi (Multiculturalism and the Government of Canada, 1978, 10).

Periaatteisiin pohjautuva tuki on käytännössä versonut monia kulttuurisia toimintaohjelmia, joiden tarkoituksena on edistää etnisten kulttuurien elpymistä sekä etnisten vähemmistöjen integroitumista kanadalaiseen yhteiskuntaan (supportive integration). (Canada Handbook 1979, 60-62).

Vaikka multiculturalism-ajattelu onkin nykyisin virallinen ideologia Kanadassa ja sellaisenaan näyttää nauttivan kansan enemmistön tukea (ks. esim. Berry et al. 1977, 144), on sen historia varsin lyhyt; virallisesti 'monikulttuuriseksi' Kanada julistettiin 8.10.1971, kun maan parlamentti yhtyi käydyssä keskustelussa liittohallituksen myönteiseen kantaan asiassa. Ennen multiculturalism-ajattelun kauteen siirtymistä etnisten vähemmistöjen aseman sääntelyn periaatteet olivat läpikäyneet kaksi toisistaan selkeästi poikkeavaa kehitysvaihetta.

Ensimmäistä kansakunnan kehityksen kautta sävyttivät voimakkaat sosiaali-darwinistiset ajatukset. Tällöin rodullisten, kansallisten tai kulttuuristen ryhmien ajateltiin muodostavan hierarkian, jonka huipulla olivat anglosaksiset ryhmät (WASP = White Anglo Saxon Protestant), länsi- ja pohjois-eurooppalaiset välittömästi heidän alapuolellaan ja etelä- ja itäeurooppalaiset hierarkian alatasanteilla. Kaikkein alinna kansakunnan rodullis-kulttuurisissa kerroksissa olivat aasialaista alkuperää olevat ja Kanadan alkuperäiskansat, intiaanit ja inuitit. Ajan hengen mukaisesti etnisten ryhmien sulautumista pidettiin mahdottomana tai ainakin

ei-toivottavana (ks. esim. Keyfit 1976, 65-67; Palmer 1976, 81-90).

Sosiaali-darwinistiset ajatukset alkoivat käydä vanhanaikaisiksi jo 1930-luvulla, mutta uusi, etnisten ryhmien assimilaatioon pyrkivä ideologia kykeni syrjäyttämään ne populaarisuudessa vasta toisen maailmansodan jälkeen. Assimilaatioajattelu lähti siitä, että kaikki kansalliset ja etniset ryhmät ovat perimmiltään toistensa kaltaisia, ja että enemmistöryhmän ymmärtävällä myötävaiikutuksella vähemmistöt saadaan luopumaan omasta traditiostaan ja muuttumaan anglokanadalaisten kaltaisiksi (emt.).

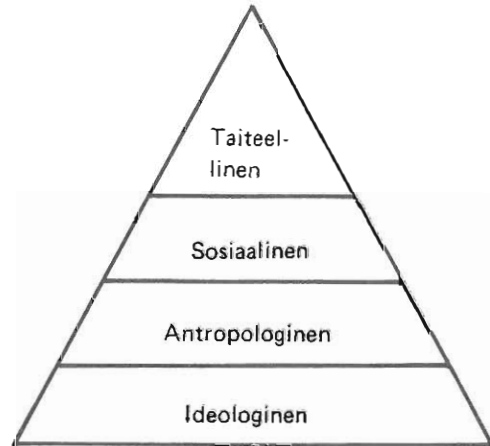
Tultaessa 1960-luvulle oli käynyt selväksi, ettei eri kansallisten ja kulttuuristen ryhmien täydellinen sulautuminen ollut Kanadan oloissa realistinen päämäärä. Vähemmistöistä suurin, ranskankielinen väestönosa, osoitti härkämäistä sinnikkyyttä oman kulttuuriperinteensä ja tähän nojautuvien poliittisten oikeuksiensa puolustamisessa. Tällöin kansakunnan yhtenäisyyttä ryhdyttiin rakentamaan kahden kulttuurin tasavertaisuuden pohjalta (bi-culturalism). Vuosikymmenen lopussa myös 'kahden kulttuurin malli' osoittautui riittämättömäksi, sillä pienemmät etniset vähemmistöt, jotka yhteenlasketuna muodostavat lähes kolmanneksen Kanadan väestöstä, alkoivat äänekkäästi vaatia kulttuuristen oikeuksiensa tunnustamista. Siirryttiin multiculturalism-ajattelun kautteen. (Royal Commission ... Book 4, 1969, 7-21; Palmer 1976, 81-90).

Sosiologinen tulkintayritys: Kulttuuripluralismi ideologiana¹

Kulttuurin käsitteellä näyttää olevan luke-maton määrä merkityksiä niin tieteellisluonteisessa kuin arkipäivän kielenkäytössäkin. Tarkastellessaan Kanadan kulttuuripoli-

¹ Ideologiatermillä viitataan tässä laajasti ottaen siihen käsitysten ja merkitysten järjestelmään, jonka avulla ihmiset pyrkivät hahmottamaan ympäröivää maailmaa. Ideologiakäsitteen aspekteista painottuvat keskeisimpinä ideologia vallankäytön ja dominaation välineenä sekä 'väärän tietoisuuden' lähteenä (vrt. Eyerman 1981, 49-55; Giddens 1979, 184-197).

tiikkaa Schafer väittää paikallistaneensa näitä tarkkaan ottaen 256. Selventääkseen näiden merkityssisältöä hän esittää seuraavan pyramidikuvion avulla ne neljä perusmerkitystä, jotka kulttuurin käsitteelle hänen mukaansa annetaan pohjoisamerikkalaisessa kielenkäytössä (Schafer 1976, 28-30).

Pyramidin huipulla oleva, kaikkein suppein kulttuurin käsite rajaa nimikkeensä mukaisesti alansa kuuluvaksi vain taiteet. Kulttuuri sosiaalinen-epiteetillä varustettuna on Schaferin mukaan yhteydessä dualismiin työ kontra vapaa-aika; kaikki se, mitä ihmiset puuhailevat vapaa-aikanaan, kuten uhreilu, taiteet, joukkotiedotuksen seuraaminen jne. ovat kulttuuria.

Selvästi edellisiä syvällisemmän merkityksen kulttuurin käsite saa antropologian yhteydessä. Tällöin kulttuurin piiriin katsotaan kuuluvan niin työ- kuin vapaa-ajantoimintokin, itseasiassa kaikki perinteen kautta kehittyneet ja kestävät inhimillisen toiminnan muodot.

Pyramidin jalkana olevaan käsitykseen kulttuurista sisältyvät tietylelle ihmisryhmälle yhteiset arvot ja tunnot, aatteet ja ideaalit. Kysymys on perimmältään vakiintuneesta aatteiden ja arvojen järjestelmästä. Näin ymmärrettynä kulttuuri on Schaferin mukaan analoginen "to a distinct state of mind or a way of life, either for an individual, a community or a nation".

Multiculturalism-ajattelu on kanadalaisittain omaleimainen tapa tulkita etniseltä koostumukseltaan kompleksisen yhteiskunnan sosiaalisia suhteita. Sitä voidaan pitää yrityksenä luoda virallistettu yhteistä kulttuuria, arvoja ja kansallista identiteettiä koskeva merkitysten järjestelmä so. ideologia, jonka ydin on puettu iskulauseeksi "unity in continuing diversity", eli yhtenäisyytemme on moninaisuudessamme. Tämän Schafeirin pyramidin pohjalla olevan ja kaikkein yleisimmän kulttuurikäsitteen ohella multiculturalism-ajattelu sisältää myös selvän antropologisen elementin. Multiculturalism-ajattelun mukaan etnokulttuurilla - vähemmistökuultuureilla - nimenomaan antropologisessa mielessä on itseisarvoa, joten niiden säilymistä ja kehitystä tulee edistää.

Käytännöllisenä toimintana multiculturalism-ajattelun eräät heikkoudet näyttävätkin olevan yhteydessä juuri sen antropologiseen tulkintaan. Kelner'n ja Kallen'n mukaan etnokulttuurien edistämisessä on Kanadassa omaksuttu staattinen lähestymistapa, mikä on käytännössä merkinnyt suuntautumista perinteen etnografiseen tallentamiseen ja museointiin eikä elävän kulttuurin kehityksen edellytyksistä huolehtimiseen (Kelner et al. 1974, 29).

Kelner'n ja Kallen'n osoittamat multiculturalism-ajattelun puutteet ovat suorassa yhteydessä omaksutun kulttuurikäsitteen kapea-alaisuuteen. Antropologisessakin mielessä multiculturalism-ajattelu erottaa kulttuurin sen materiaalistaloudellisesta perustasta. Tämä johtaa etnokulttuurien reifikoitumiseen, eli siihen, että kulttuuriperinne jatkuu vain museoissa ja kansanjuhlissa useinkin tehtäväänsä erikoistuneiden ihmisten toimiessa sen välittäjinä, eikä ryhmälle ominaisena, kehittyvänä elämäntapana. Voidaankin väittää, että multiculturalism-ajattelun mukainen toiminta johtaa etnokulttuurien kannalta myönteiseen kehitykseen vain, mikäli toiminnan lähtökohdaksi omaksutaan riittävän syvällinen kulttuurikäsitte, käsitys, jonka mukaan kulttuuri on ihmisryhmän tapa uusintaa elämäänsä ja sen sosiaalisia muotoja tiettyjen materiaalistien olosuhteiden

alaisena.

Multiculturalism-ajattelun ymmärtäminen ilmiönä sosiologisessa mielessä edellyttää sen tarkastelua yhteiskunnallisen muutoksen kontekstissa. Multiculturalism-ajattelu kehkeytyi Kanadassa 60-luvun kuluessa ja vakiinnutti asemansa virallistettuna ideologiana vuosikymmenen vaihteessa. Samaan aikaan etnisyydestä käyttövoimansa saanut yhteiskunnallis-poliittinen liikehdintä vilkastui eri puolilla maailmaa. Kanadassa tämä merkitsi ranskankielisen väestöosan heräämistä. Liikehdinnän keskuksena oli Quebec'n maakunta, jonka selvänä enemmistönä olevat ranskankieliset olivat eläneet sukupolvien ajan kielellisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti alistettuina. Aseman parantamiseen tähtäävä liikehdintä oli aluksi rauhallista - puhuttiin Quebec'n hiljaisesta vallankumouksesta - mutta muuttui 60-luvun kuluessa äänekkäämmäksi johtaen avoimeen väkivaltaan 70-luvun vaihteessa. Ranskankielisten esimerkin innoittamina myös muut etniset vähemmistöt aktivoituivat.

Etnisyyden pohjalta virinneen yhteiskunnallisen liikehdinnän selityksiä on haettu eri tahoilta. Tulkittaessaan USA:n mustien 60-luvulla aktivoitunutta toimintaa Bell löytää syitä sekä yhteiskunnan sisäisistä että ulkoisista tekijöistä. Ulkoisista tekijöistä hän mainitsee erityisesti kolonialistisen järjestelmän purkautumisen; tällöin itsenäistyneet kansakunnat toimivat eräänlaisena ulkoisena proletariaattina tarjoten esimerkin omaehtoisesta vapautumisesta Pohjois-Amerikan sorretuille vähemmistöille (Bell 1975, 149-160).

Bell on kuitenkin sitä mieltä, että etnisyydestä käyttövoimansa saava liikehdintä voidaan lopulta ymmärtää vain yhteiskunnan sisäisen kehityksen valossa. Hänen mukaansa jälkiteollisissa yhteiskunnissa on krooninen pula keskitason organisaatioista, joihin ihmiset voisivat kiinnittyä. Ihmiset haluavat kuulua johonkin ja etniset yhteisöt tarjoavat kohteen heidän janoamalleen ryhmäidentiteetille (ibid.).

Samansuuntainen on myös Allardtin 'etnisyyden elpymistä' koskeva selitys. Hänen

mukaansa tämä on moderneille yhteiskunnille tyypillisen sosiaalisen liikkuvuuden tuote. Toimiessaan erilaisissa sosiaalisissa rooleissa ihmiset ovat vuorovaikutuksessa yli yhteiskunnallisten - myös etnisten - rajojen. Näin heille tarjoutuu mahdollisuus havaita oma etnisyytensä ja tuntee vahvan ja pysyvän identiteetin tarvetta. Heidän etninen lojaalisuutensa viriää uudelleen (Allardt 1979b, 39-40).

Bell'n ja Allardt'n näkemykset valaisevat eräitä etnisyydestä käyttövoimansa saavan yhteiskunnallisen liikehdinnän puolia, mutta heidän yrityksensä selittää tätä, perimmäistään sosiologista ilmiötä yksilöllisistä tarpeista käsin johtaa sosiaalipsykologiseen funktionalismiin ja näin täysin riittämättömään ilmiön selitykseen. Tavoiteltaessa ilmiön sosiologista tulkintaa ei riitä, että tarkastellaan etnisyyden merkitystä pelkästään yksilöllisestä tai sosiaalisen ryhmän näkökulmasta. Sitä on analysoitava osana yhteiskuntakokonaisuutta; on kysyttävä, mitä merkitystä etnisyyden elpymisellä on yhteiskunnalle kokonaisuutena, ja edelleen, miksi järjestäytyneet yhteiskunta sallii ainakin jonkinasteisen etnisyyteen pohjautuvan yhteiskunnallisen liikehdinnän ja organisoitumisen.

Legitimaation kriisin¹ käsite tarjoaa sosiologisesti antoisan näkökulman analysoida

¹ Habermas'n mukaan legitimaation kriisin taustalla vaikuttaa perusongelma, kuinka jakaa yhteiskunnallisesti tuotettua hyvinvointia eriarvoisesti ja samalla säilyttää järjestelmän legitimiisyys. Nykykapitalismissa kriisitendenssit eivät kuitenkaan vaikuta ensisijaisesti yhteiskunnan taloudellisella vaan sen sosiaalis-kulttuurisella alueella; kysymys on kestävien intersubjektivistien rakenteiden puutteesta ja sosiaalisen integraation hajoamistendensseistä. Legitimaation puute tarkoittaa yksinkertaistaen sitä, että hallinnollisin keinoin ei kyetä tehokkaasti pitämään yllä välttämättömiä normatiivisia rakenteita. Legitimaation kriisin perustana on aina motivaation kriisi, joka on seurausta erosta luvattujen motiivien ja käytettävissä olevan motiivivarannon välillä; esimerkiksi porvarillinen jatkuvan eteenpäinpyrkimisen ideologia (achievement ideology) osoittautuu harhaksi, silloin kun markkinat eivät kykene toimimaan lupaustensa mukaisina yhteiskunnallisten palkkioiden jakelumekanismina ((Habermas 1976a; Habermas 1976b, 271-336; ks. myös McCarthy 1978).

tässä käsillä olevaa yhteiskunnallisten ilmiöiden kokonaisuutta (etnisyyteen pohjautuva yhteiskunnallinen liikehdintä ja organisoituminen sekä multiculturalism-ajattelu). Etnisyyteen pohjautuvan liikehdinnän voidaan ajatella muodostavan yhden legitimaation kriisin ulottuvuuksista yhteiskunnissa, jotka etniseltä rakenteeltaan ovat kompleksisia ja joissa jyrkät luokka- ja alueelliset kehityserot kärjistävät etnisyyteen sidoksissa olevaa eriarvoisuutta.

Avoimien konfliktien asteelle kriisi voi kehittyä Kanadan kaltaisissa yhteiskunnissa, jotka kansallisen historian puuttuessa ovat myös vailla sitä arvojen ja myyttisten merkitysten järjestelmää, josta käytetään nimitystä kansallinen identiteetti tai kansallinen yhteistunto. Legitimaation perustana oleva myytti ihmisestä oman onnensa seppänä murtuu viimeistään silloin, kun vähemmistöjen piirissä kasvaa riittävän laaja itsestään tietoinen sivistyneistö, joka havaitsee jäävänsä paitsi meritokratian nimissä sille luvattua kapitalistisen yhteiskunnan palkinnoista.¹ Epäoikeudenmukaisiksi koetut yhteiskunnan järjestäytymismuodot asetetaan kysymyksen alaisiksi.

Legitiimisuuden pettäessä yhteiskunnan järjestäytymismuotojen jatkuvuus voidaan taata turvautumalla avoimeen repression (Kanadassa ns. Quebec'n kriisi tukahdutettiin vuonna 1970), mutta väkivallan käyttö mitä ilmeisimmän lamaannuttaa keskeiset yhteiskunnan toiminnot. Ideologioihin turvau-

¹ Vuonna 1965 Kanadassa asetettiin komitea - Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism - pohtimaan ranskankielisen väestöosan asemaa. Tämän päätöksen taustalla vaikutti jatkuvasti aktivoitunut poliittinen toiminta Quebec'n maakunnassa, jossa 50- ja 60-luvulla toteutetun perusteellisen koulutusjärjestelmän reformin tuloksena oli syntynyt laaja ja radikaali ranskankielinen sivistyneistö. Sivistyneistö pyrki toiminnallaan parantamaan maakunnassaan enemmistönä olevan ranskankielisen ryhmän (n. 80 % koko maakunnan väestöstä) kulttuurisia ja taloudellisia oikeuksia. Toiminnan radikaalein kärki pyrki maakunnan täydelliseen itsenäistymiseen turvautuen (jopa) kaupunkisissien menetelmiin (ks. Royal Commission on ... A Preliminary Report 1965; vrt. 'motivaatio-kriisi' Habermas 1976a).

tuminen tarjoaa vaihtoehtoisen tavan kriisin ratkaisemiseksi; yhteiskunnallis-poliittisen herruuden rakenteet tuottavat arvojen ja merkitysten järjestelmän, johon tukeutuen vallitsevat yhteiskunnan järjestäytymismuodot osoitetaan legitimeiksi.

Multiculturalism-ajattelua voidaan perustellusti pitää ideologisena yrityksenä hallita etnisten vähemmistöjen yhteiskunnallista ja poliittista liikehdintää Kanadassa. Avoimen väkivallan asemesta konflikteja säädellään pehmein menetelmin. Etnisten yhteisöjen toimintaa ja järjestäytymistä ei enää pyritä suoranaisesti hallitsemaan ylhäältäpäin, vaan niitä käytetään instrumenttina hillittäessä yhteisöjen jäsenten poliittista aktiivisuutta (vrt. käsite "conflict management" Allardt 1979a, 38).

Virallistettuna ideologiana multiculturalism-ajattelu on kohdannut Kanadassa kritiikkiä, mikä omalta osaltaan osoittaa oikeaksi sen Habermas'n toteamuksen, ettei kulttuurisia merkityksiä ja näin ollen normatiivisia rakenteita voida luoda hallinnollisin menetelmin (Habermas 1976a). Ranskan kielisen väestöosan puhemiehet ovat useissa yhteyksissä tuoneet esille sen, että heidän historiallisen kokemuksen valossa muodostamansa kuva Kanadasta ja ranskan kielisten asemasta ei ole yhteensovittavissa multiculturalism-ajattelun kanssa; näiden näkemysten välillä vallitsee selkeä intressiristiriita. Ranskan kielisten mukaan heidän kulttuuriset, sosiaaliset ja poliittiset oikeutensa Kanadan toisena perustajakansana halutaan uhrata multiculturalismin alttarilla (Royal Commission ... A Preliminary Report 1965; Painchaud 1978).

Myös John Porter on kohdistanut kritiikkiä multiculturalism-ajatteluun. Hänen mukaansa tämä ajatusrakennelma merkitsee katseiden kääntämistä menneisyyteen, vaikka olisi valmistauduttava elämään modernissa, jälkiteollisessa yhteiskunnassa. Kehityksen nimissä olisi tukeuduttava tämän yhteiskuntamuodon vaatimuksia vastaavaan arvojen järjestelmään, joka Porter'n näkemyksissä rakentuu universalistisen individualismin ja liberalismin periaatteille. Porter

väittää, että Kanadan yhteiskunnallisista ongelmista suurin, etnisen ja luokkarakenteen yhteen nivoutuminen, josta hän käyttää nimitystä 'verdic al mosaic'¹, entisestään vahvistuu, mikäli etnisten yhteisöjen asema korostuu multiculturalism-ajattelun mukaisesti. Näin käy siksi, että selvät etniset rajat estävät yhteisöjen jäsenten luokkakierron. (Porter 1975; Porter 1980).

Porter'n multiculturalism-kritiikki on nähdäkseen oikeutettua, mutta sen heikkous on sen oma ideologisuus. Yksilöllisen sosiaalisen kierron etnisten esteiden poistaminen ei sinällään johda yhteiskunnalliseen emancipaatioon sen paremmin kuin etnisten yhteisöjen vahvistaminenkaan, jos yhteiskunnan kerrostumarakenteeseen ja sosiaalista eriarvoisuutta tuottaviin mekanismeihin ei puututa. Vertikaalista mosaiikkia ei voida murtaa vaikuttamalla ainoastaan yhteen sen elementeistä.

Eräitä päätelmiä

Multiculturalism-ajattelua ja -politiikkaa voidaan pitää kanadalaisittain omanlaatuisena yrityksenä hakea ratkaisuja etniseltä koostumukseltaan moniaineisen kansakunnan integraatio-ongelmiin. Kulttuurinen pluralismi ja etno-kulttuurien tasa-arvoisuus ovat ne periaatteet, joille 'kansallinen identiteetti' ja kansakunnan yhtenäisyys tämän ajattelutavan mukaan rakentuvat Kanadassa.

Historiallisesti multiculturalism-ajattelun esiinnousu ja sen aseman vakiintuminen virallisessa retoriikassa nivoutuu yksiin 60-luvun yhteiskunnallisen liikehdinnän kanssa, mikä Pohjois-Amerikassa merkitsi etnisten vähemmistöjen heräämistä toimintaan omien kulttuuristen ja sosiaalisten oikeuksiensa

¹ Michael Hechter viittaa samaan ilmiöön käsitellä kulttuurinen työnjako (cultural division of labor). Omassa analyysissään hän paneutuu Porter'a yksityiskohtaisemmin pohtimaan etnisten yhteisöjen ja sosiaalisen stratifikaation yhteen nivoutumista synnyttäviä yhteiskunnallisia prosesseja sekä sitä, kuinka hallitusvalta voi toimillaan vahvistaa joko etnisiä yhteisöjä ja näiden välisiä rajoja tai luokkarakoja kulloisenkin tilannearvion mukaisesti (Hechter 1978).

puolesta. Multiculturalism-ajattelua voidaan pitää yrityksenä säännellä etnisyydestä käyttövoimansa saavaa yhteiskunnallis-poliittista toimintaa ideologisen välinein.

Vaikuttaa siltä, että multiculturalism-ajattelu sisältää suhteessa sen omiin päämääriin eräitä heikkouksia: Ajattelutavan perustana oleva käsitys kulttuurista on idealistinen, kulttuurin materiaalsen perustan sivuuttava. On perusteltua olettaa, että multiculturalism-ajattelun mukainen pyrkimys elvyttää etnokulttuureja ja tavoitella kulttuurista tasa-arvoa eivät johda tuloksiin, mikäli kulttuurien taloudellinen perusta, kuten mahdollisuus harjoittaa perinteisiä elinkeinoja, hajoetaan. Intiaanikulttuurin miltei täydellinen tuhoutuminen Pohjois-Amerikassa tarjoaa tästä ikävän historiallisen esimerkin. Nykypäivän Kanadassa sama kohtalo näyttää uhkaavan erityisesti inuit-kulttuuria teknokulttuurin vyöryessä raaka-aineiden ja energian perässä yhä syvemmälle maan arktisille alueille.

Multiculturalism-ajattelun kulttuurinen yksiuolotteisuus, ts. se tosiasia, ettei sosiaalisen tasa-arvoisuuden periaatteella ole sijaa multiculturalism-ajattelussa, saattaa torpedoida pyrkimyksen vahvistaa Kanadan yhteiskunnallista integraatiota. Vaikuttaa siltä, ettei pelkkien kulttuuristen merkitysten ja arvojen varaan rakentuva toiminta kykene purkamaan sitä etnisyyden ja sosiaalisen kerrostuneisuuden rakennelmaa, johon John Porter liitti metaforan 'vertikaalinen mosaikki' ja jota hän piti Nyky-Kanadan kipeimpänä yhteiskunnallisena ongelmana.

Lähteet

Allardt, E. Etnisyyden elpymisen yhteiskunnalliset vaikutukset. *Sosiologia* 4-1979.
Implications of the Ethnic Revival in Modern, Industrialized Society. *Commentationes Scientiarum Sociolum* 12. Helsinki 1979.
Bell, D. Ethnicity and Social Change. In Glazer, N. & Moynihan, D.P. (eds) *Ethnicity: Theory and Experience*. Cambridge, Mass. 1975.
Berry, J.W., Kalin, R. & Taylor, D.M. *Multiculturalism and Ethnic Attitudes in Canada*. Ottawa 1977.

Canada Handbook 1979. Ottawa 1979.
Edelstein, J. Pluralist and Marxist Perspective on Ethnicity and Nation Building. In Bell, W. & Freeman, W.E. (eds) *Ethnicity and Nation Building: Comparative, international and historical perspective*. Beverly Hills, Calif. 1974.
Eyerman, R. False Consciousness and Ideology in Marxist Theory. *Acta Sociologica* Vol 24 Nos 1-2 1981.
First annual report of the Canadian Consultative Council on Multiculturalism. Ottawa 1975.
Giddens, A. *Central Problems in Social Theory. Action, structure and contradiction in social analysis* London 1979.
Habermas, J. *Legitimation Crisis*. London 1976.
Hecter, M. Group Formation and the Cultural Division of Labor. *American Journal of Sociology* Vol 84 No 2 1978.
Kelner, M. & Kallen, E. The Multicultural Policy: Canada's Response to ethnic diversity. *Journal of Comparative Sociology* No 2 1974.
Keyfitz, N. How the Descendants of English Speakers See the Speakers of Other Languages and their Descendants. In *Multiculturalism as State Policy*. Conference report. Second Canadian Conference on Multiculturalism. Ottawa 1978.
Mc Carthy, T. *The Critical Theory of Jürgen Habermas*. Cambridge, Mass. and London, Eng. 1978.
Multiculturalism and the Government of Canada. Ottawa 1978.
Painchaud, R. The Franco-Canadians of Western Canada and Multiculturalism. In *Multiculturalism as State Policy*. Conference report. Second Canadian Conference on Multiculturalism. Ottawa 1978.
Palmer, H. Reluctant Hosts: Anglo-Canadian Views of Multiculturalism in the Twentieth Century. In *Multiculturalism as State Policy*. Conference report. Second Canadian Conference on Multiculturalism. Ottawa 1978.
Porter, J. Canada: Dilemmas and Contradictions of a Multi-Ethnic Society. In Goldstein, J.E. & Bienville, R.M. (eds) *Ethnicity and Ethnic Relations in Canada. A book of Readings*. Toronto 1980.
Ethnic Pluralism in Canadian Perspective. In Glazer, N. & Moynihan, D.P. (eds) *Ethnicity: Theory and Experience*. Cambridge, Mass. 1975.
The Vertical Mosaic. Toronto 1965.
Rissanen, P. Multicultural Awareness on Prince Edward Island. An inquiry into attitudes toward immigration, ethnic personality and multiculturalism. P.E.I. Multicultural Council, *Monographs on Multiculturalism* 1981 No 3.
Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism. *A Preliminary Report*. Ottawa 1965.

Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism. Book IV. The Cultural Contribution of the Other Ethnic Groups. Ottawa 1969.

Schafer, D.P. Aspects of Canadian Cultural Policy. Studies and documents on cultural policies No 32. Paris 1976.

Troper, H. An Uncertain Past: Reflections on the History of Multiculturalism. TESL Talk, Vol 10 No 3 Summer 1979.

Watson, G.L. Socio-Cultural Pluralism in the Canadian Consciousness. Human Mosaic, Vol 11 No 1 Spring 1977.

Summary

Canada was officially proclaimed multicultural on October 8, 1971, when Prime Minister Trudeau announced his Government's response to the proposals made by the Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism, which had, since its appointment in 1963, conducted a series of studies and hearings on the position and demands of the various ethnic minorities in Canada. Cultural pluralism and ethno-cultural equality were, from that day on, to form the foundation of both the national identity and the social integration of Canadian nation.

Historically, the rise of multiculturalism as an official ideology coincides with the social and political activism of the 1960's. In North America this mobilization had an essential ethnic dimension; the Black activism in the U.S.A. and Francophone political movement in Canada were soon followed by other ethnic minorities. Considering it from this perspective, multiculturalism can be interpreted as an ideological endeavour aiming at the regulation of this very activism within the ethnic communi-

ties in Canada.

In relation to its own objectives, multicultural ideology seems to have two major weaknesses: the definition of culture on which multiculturalism rest is idealistic, and as such too limited to lead to continuing cultural development of the ethnic communities; culture should be considered as the specific way for a group of people to reproduce the social forms of its life under certain material conditions, and not merely as a concept referring to the 'traditional ways and customs' of ethnic groups (aiming to ward the static preservation of these customs).

The fact that multiculturalism pays no attention to the ideals of social equality might cause some setbacks for the endeavours to improve the social integration of Canadian society. It seems that measures composed of mere cultural meanings and values are too weak to break the construct of ethnicity and social stratification which was called by the famous Canadian sociologist John Porter 'the vertical mosaic' and which he considered to be the most crucial dilemma of the present-day Canada.
